

КАЗАКСТАН
тәуелсіздігіне

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
Қазақ әдебиеті кафедрасы

Казахский государственный женский педагогический университет
Кафедра казахской литературы

Kazakh State Women's Teacher Training University
The chair of Kazakh literature

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығына арналған
«ТӘУЕЛСІЗДІК ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТАНУ ҒЫЛЫМЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ
МӘСЕЛЕЛЕРІ» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

17 ақпан, 2012 ж.

МАТЕРИАЛЫ

Международной научно-практической конференции: «НЕЗАВИСИМОСТЬ И
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ», посвященной
20-летию Независимости Республики Казахстан

17 февраля, 2012 г.

MATERIALS

of International Scientific and practical conference on «INDEPENDENCE AND
THEORETICAL PROBLEMS OF LITERATURE STUDIES», devoted to 20th
Anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan

February 17, 2012

АЛМАТЫ 2012

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
Қазақ әдебиеті кафедрасы

Казахский государственный женский педагогический университет
Кафедра казахской литературы

Kazakh State Women's Teacher Training University
The chair of Kazakh literature

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығына арналған
«ТӘУЕЛСІЗДІК ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТАНУ ҒЫЛЫМЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ
МӘСЕЛЕЛЕРІ» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ
17 ақпан, 2012 ж.

МАТЕРИАЛЫ

Международной научно-практической конференции:
«НЕЗАВИСИМОСТЬ И ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ», посвященной 20-летию Независимости
Республики Казахстан
17 февраля, 2012 г.

MATERIALS

of International Scientific and practical conference on **«INDEPENDENCE AND**
THE THEORETICAL PROBLEMS OF LITERATURE STUDIES», devoted
to 20th Anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan
February 17, 2012

Алматы * 2012

УДК 80/81:37
ББК 80/84:74.6
Т 29

Бас редакторы:

Д.Ж.Нөкетаева – Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің ректоры

Редакция алқасы:

Н.Ә.Алдабек, А.Қ.Рысқалиева, А.А.Сатбекова,
С.Б.Ержанова, Қ.Т.Жанұзақова

Техникалық редакторлар:

Тұрлыбаева И., Абиыр Д., Нұрақыш Н., Мукушова А.

Т 29. «ТӘУЕЛСІЗДІК ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТАНУ ҒЫЛЫМЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ»: атты Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығына арналған халықар. ғыл.-практ. конф. Материалдарының жинағы. – Алматы, Қазмемқызпу, 2012. – 610 бет.

«НЕЗАВИСИМОСТЬ И ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ». Сб. мат.-ов. междунар. науч.-практ. конф., посвященной 20-летию Независимости Республики Казахстан. – Алматы,

Казгосженпу, 2012. – 610 стр.

«INDEPENDENCE AND THEORETICAL PROBLEMS OF LITERATURE STUDIES», Materials of Internat. Scient.-pract. conf. on devoted to 20th Anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan. – Almaty, Kazakh State Women's Teacher Training University 2012. – 610 p.

ISBN 978-601-224-297-3

Жинаққа «Тәуелсіздік және әдебиеттану ғылымының теориялық мәселелері» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары топтырылған. Ғылыми еңбектер жинағына тәуелсіздік тұсындағы қазақ әдебиеті тарихы мен теориясының, тіл білімінің, этнопедагогика мен лингвистиканың өзекті мәселелерін қозғайтын қоғам және өнер қайраткерлерінің, көрнекті ғалымдар мен жас буын зерттеушілердің еңбектері енгізілген.

Конференция материалдары жоғары оқу орындарының оқытушылары, студенттері мен магистранттарына, филолог мамандарға, жалпы ғылым жолындағы ізденушілерге арналған.

ISBN 978-601-224-297-3

УДК 80/81:37
ББК 80/84:74.6

© Қазмемқызпу, 2012

26. Өтен А.Ж. Кененнің әншілік қыры.....	120
27. Ергалиева Ж. Қазақстан в судьбе Ю. Домбровского.....	122
28. Кенжан А. Тәуелсіз елдің тұғыры - болашақ жастар.....	125
29. Оралова Г.С. «Сартай батыр» дастанындағы тәуелсіздік рухы.....	128
30. Асқарова Г. Алтын орда дәуірі әдебиетінің көне мұрасы.....	132
31. Құлабаев Н. Ж. ХҮ – ХІХ ғасырлар поэзиясындағы елдік мәселесінің жырлануы.....	135
32. Сейсенбиева Э.С. Араб әдебиетінің қазақ әдебиетіндегі назира жанрының пайда болуына ықпалы.....	139
33. Нұрақыш Н.А., Нүсіпова Г.Т. Қазақ эпосындағы жар іздеу мотивінің жанрлық ерекшеліктері.....	141
34. Қасымова Р.С. Тәуелсіздік - тәтті ұғым таңдайдағы.....	143
35. Токшылықова Г. Қазақ-поляк әдеби байланысы және Адам Мицкевич шығармашылығы.....	146
36. Жұмағұл С.Б. Қапанова А. ХХ ғасырдың 80 жылдар соңындағы абайтану ілімі.....	151
37. Түбішекова Н.К. Абай және Әуезов: рухани сабақтастық.....	155
38. Аманқұлова Л.Ә. Қазақ драматургиясында режиссер өнерінің құндылықтарын.....	157
39. Алхожаева Н.К. Дәстүрлі ән өнерінің қалыптасу ерекшелігі.....	160
40. Сарбасова И.С. Сал-серілік өнердің сыры мен сипаты.....	161
41. Абдраманқызы К. Ұлттық колөнердің кейбір мәселелері.....	165
42. Жанатаева К.Б. Халықаралық қауымдастық ұстанымдары.....	167
43. Тұрлыбаева И.Қ. Жапон және қазақ әдеби байланыстары.....	171
44. Дүйсембиева Д. Т. Қазақ және үндіс халықтарының рухани үндестігі.....	173
45. Абдильдаева М.Қ. Халық әндері – рухани-тарихи құндылық.....	177
46. Ерахметқызы Ж. Кітаби ақындар және «Қисса қырық батыр» дастаны.....	181
47. Ибраимова А. Шығыстың ұлы ойшылдары Абай мен Конфуцийдің ел басқаруға деген философиялық көзқарастары.....	184
48. Әбдіқадырова Ж.Б. Қазіргі халықаралық қауіпсіздік мәселелері.....	187
49. Аксаниева А.С. Тәуелсіздік және рухани құндылықтарды игеру.....	190
50. Атығаева А. Қ. Ағылшын халқы мақал-мәтелдерінің мәдени бейнесі.....	195
51. Қанапиянова Ж. Қазақстан халықтарының рухани-мәдени қажеттіліктерін қанағаттандырудың көріністері.....	198
52. Нұрмағамбетова А.М. Қазақстан-Ресей қатынастарының дамуы.....	200

II СЕКЦИЯ

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

1. Әбдезұлы Қ. Профессор Немат Келімбетовтің рухани мұрасы және қазақ әдебиеті тарихының мәселелері.....	204
2. Негимов С. Көркем мәтінді филологиялық тұрғыдан талдау.....	208
3. Әбдиманұлы Ө. М.Әуезовтің «Қилы заманы» – кеңестік әдебиеттегі тәуелсіздік идеясының бастауы.....	213
4. Ыбырайым Б. Ерлік өлімінің аңызға айналуы.....	218
5. Пірәлиева Г.Ж. Ұлттың адамы болу – ұлы іс.....	221
6. Жарылғапов Ж.Ж. Б.Майтанов және ұлттық әдебиеттің теориялық мәселелері.....	224
7. Имангазинов М., Есимбекова Д., Молдабаева Ә. Көне еуропалық әдебиеттегі түркілік мифтік сюжеттер мен тарихи ақиқат.....	228
8. Жанұзақова Қ.Т. Тәуелсіздік жылдарындағы қазақ прозасының даму бағыттары.....	233

«Ертегі» поэмасы ақындық шеберліктің үздік үлгісі. Әр сөз, әр сөз тіркесі, әр сөйлем, тіпті әрбір дыбысқа шейін көркемдік мақсатқа жұмсалған. Көркемдік нысанасы айқын. «Өлең біткеннің бәрі әуезді сөйлеу тобына жатады» (Байтұрсынұлы Ахмет. Бес томдық шығармалар жинағы. Алматы, «Алаш», 2003, 215-бет). Осы еңбегінде Ахаң поэзиядағы сымбаттау, қайталау, шартты оралым, өлең айшықтары, өлең ағындары, 6 тармақты шумақ, жалғыз бунақты тармақ, бас бунағы 4 буынды өлең мәнісін түсіндіргенде Мағжан өлеңдерінен мысал келтіріп отырады. Әлбетте, өлең өнеріндегі сипаттау, суреттеу, кескіндеу, бейнелеу, көріктеу, әсерлеу, түйдектеу тәрізді керемет әдіс-тәсілдер жеткілікті екендігіне Мағжан поэзиясы айғақ. Демек, ақынның «Ертегі» поэмасында сөз-ұғымдар, сөз-образдар, сөз-символдар («Алаш», «Ертек», «от», «өрт», «ой», «у», «дерт», «кебін», «мақ бөкен», «жел», «шөл», «өлім», «арыстан», «жолбарыс»), шендестірулер, мифтік кейіпкерлер және т.с.с. бейнелегіш, суреттегіш құралдар бар.

Айталық, Мағжан поэмасындағы «от», «өрт» сөзіне қатысты сөйлемдерді тізбектейік:

1. Бүгін жаным өртке оранған жанға ұқсап,
Бүгін жаным тым аңсады от құшақ.
2. Аспанға өрлеп заулап жанған өрт екен.
3. Есіл Кене заулап жанған өрт екен.
4. Зулаған өрт, ойнаған от. Күн еді.
5. Тап сол кезде ер жүрегі от екен...
6. Ерте күнде ерлер екпінді өрт екен.

II «Дерт» сөзіне байланысты тоқылған ой-толғаныстар:

1. Алты Алаштың жүрегінде дерт екен.
2. Сыздық ердің жүрегі шер, дерт екен...
3. Алты Алаштың жүрегінде дерт пе екен?!
4. Ертегі айтады, дертті балаң Жәжекен.

Осылайша түйдектегіп айту, әрине, ойдың, лебіздің табиғилығын, шынайылығын сақтай айту поэманың көркемдік әсерлілігін, сазын, орай-жарасымын түрлендіріп гүлдендірген.

Қорыта айтқанда, ұлт ақыны Мағжан Жұмабаевтың көркемдік ойлау жүйесі, ғұламалық-тарихилық зердесі, рухани дүниесі, өнерпаздық, азаматтық тұлғасы «Ертегі» және «Окжетпестің княсында» поэмасында жарқырап көрінген.

Резюме

В статье рассматривается филологический анализ художественного текста на материале поэм М.Жумабаева.

Summary

In this article discusses the philological analysis of a literary text on the material of the poems of M.Zhumabayev.

М. ӘУЕЗОВТІҢ «ҚИЛЫ ЗАМАНЫ» – КЕҢЕСТІК ӘДЕБИЕТТЕГІ ТӘУЕЛСІЗДІК ИДЕЯСЫНЫҢ БАСТАУЫ

Әбдиманұлы Ө.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дің қазақ әдебиеті
және әдебиет теориясы кафедрасының меңгерушісі,

ф.ғ.д, профессор

Алматы қаласы

Мұхтар Омарханұлы Әуезов — XX ғасырдағы қазақ әдебиетінің ең ұлы тұлғасы. Ол — қазақ әдебиетіндегі алғашқы роман эпопеяның авторы, шын мәніндегі тұңғыш драмалық шығарманы дүниеге әкелген көркем сөз шебері, бір сөзбен айтқанда, қазақ жазба әдебиетінің өркендеуіне әлсіз үлес қосқан шын мәніндегі классик жазушы.

М. Әуезовтің алғашқы әңгімесі — «Қорғансыздың күні» көркем прозадағы ізденісінің басы. Жазушының осы тектес әңгімелерінде шынайы сурет, көңілді селт еткізер эпизодтар мен әсерлі образдар бар. Кейіпкерлерінің ішкі әлеміне терең бойлап, жан құбылысын ашуға деген ынталы, табиғат құбылыстарын адам сезімімен астастыра суреттеудегі нәзік лиризм М. Әуезов

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығына арналған
**«ТӘУЕЛСІЗДІК ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТАНУ ҒЫЛЫМЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ
МӘСЕЛЕЛЕРІ»** атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның
МАТЕРИАЛДАРЫ
17 ақпан, 2012 ж.

МАТЕРИАЛЫ

Международной научно-практической конференции: **«НЕЗАВИСИМОСТЬ И
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ»**, посвященной 20-летию
Независимости Республики Казахстан
17 февраля, 2012 г.

MATERIALS

of International Scientific and practical conference on **«INDEPENDENCE AND THE
THEORETICAL PROBLEMS OF LITERATURE STUDIES»**, devoted to 20th Anniversary
of Independence of the Republic of Kazakhstan
February 17, 2012

*Авторлық нұсқалардан басылып, беттелген. Мақалалардың ғылыми мазмұны,
стилистикалық, грамматикалық және пунктуациялық қателері үшін автор жауапты.*

*Сверстано и отпечатано с авторских оригиналов. Ответственность за научное
содержание, стилистические, грамматические и пунктуационные ошибки несут авторы.*

Басуға 24.01. 2012. ж. қол қойылды. Пішімі 60 x 84/¹⁶
Офсеттік қағаз. Компьютерлік терілім. Әріп түрі «Times/New Roman»
Riso басылымы. Шартты баспа табағы 76,2
Таралымы 200 дана. Тапсырыс № 7

Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің баспаханасы.
050000, Алматы, Гоголь көшесі 116 үй.